

ИЗВЈЕШТАЈИ

ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА СР ЦРНЕ ГОРЕ У 1982. ГОДИНИ

I

ОПШТИ ДИО

Историјски институт СР Црне Горе, основан 1948. године, самоуправна је радна организација, без основних организација удруженог рада, која се бави научном дјелатношћу и врши послове од посебног друштвеног интереса. Године 1974, у циљу унапређења научне и образовне дјелатности и других бројних послова и задатака од заједничког интереса, Институт је удружен у Универзитет „Вељко Влаховић“ у Титограду.

Остваривање самоуправљања

У остваривању својих друштвено-економских и других самоуправних права радници у Институту одлучују на збору, референдумом и другим облицима изјашњавања, као и путем делегата и делегација у скупштинама самоуправних интересних заједница, скупштинама друштвено-политичких заједница и скупштини Универзитета „Вељко Влаховић“.

Заједно са радницима Института у управљању пословима од посебног интереса учествују и представници друштвене заједнице, и то: Централног комитета СК Црне Горе, Извршног вијећа Скупштине СР Црне Горе, Самоуправне интересне заједнице за научне дјелатности СР Црне Горе, Скупштине општине Титоград и Друштва историчара СР Црне Горе.

Збор радника

У Институту сви радници врше функцију радничког савета и одлучују личним изјашњавањем на Збору радника. У 1982.

години Збор радника је одржао 13 састанака, од којих један са представницима друштвене заједнице. Збор радника са представницима друштвене заједнице разматрао је извјештај и резултате рада Института и о томе донио закључак и утврдио годишњи програм рада.

Од важнијих послова које је у току 1982. године обавио Збор радника без представника друштвене заједнице треба посебно поменути доношење финансијског плана за 1982. и завршног рачуна за 1981. годину.

Извршни одбор

Извршни одбор је одржао 5 састанака. На тим састанцима утврђивани су предлози за разне мјере и одлуке које је касније разматрао и усвајао Збор радника. Извршни одбор је расправљао и рјешавао и о висини ауторских накнада за чланке и прилоге у „Историјским записима“, предузимао је мјере за правилну употребу и заштиту друштвене имовине која је Институту дата на управљање и вршио друге послове који су му законом и Статутом стављени у надлежност.

Директор

Директор је као инокосни пословодни орган обављао пословодно-оперативне, организаторске, координативне и друге функције у складу са законом. Статутом и одлукама Збора радника и његовог извршног органа.

Научно вијеће

Научно вијеће Института, које се бави научно-стручним пословима, чине сви научни радници.

У току 1982. године Научно вијеће је одржало 12 сједница, на којима је утврдило предлог годишњег програма научноистраживачког и стручног рада, вршило избор научних радника у научна звања, одређивало рецензенте за завршне научне радове, утврђивало предлог за публикавање научних радова, обављало договор о научним скуповима и учествовању научних радника на њима и расправљало о другим питањима од значаја за унапређење научноистраживачког и стручног рада Института.

Унутрашња организација

У току 1982. године у Институту је радило 26 радника.

Самоуправни органи Института, у складу са закључцима Председништва ЦК СК Црне Горе, Извршног вијећа Скупштине СР Црне Горе, Републичког секретаријата за образовање, културу и науку, СИЗ-а за научне дјелатности СР Црне Горе, Републичке самоуправне интересне заједнице културе и Универзитета „Велько Влаховић“, и даље су наставили кадровско јачање

Института, у првом реду у погледу научноистраживачке дјелатности. Тако је у току 1982. године примљен један магистар наука, који се бави проучавањем средњовјековне историје.

Материјална средства и стамбени проблеми

Материјална средства Института стално су акутан проблем. Иако су она од СИЗ за научне дјелатности нешто већа у односу на раније године, и даље су недовољна, а биће то и убудуће уколико се нешто не измијени у систему финансирања. Проблем Историјског института је посебно у томе што он (углавном његово друго одјељење, које се бави историјом послје 1918. године) мора да преузима, јер нема ко други у Црној Гори, многе задатке, који се не финансирају, а најчешће и не могу финансирати преко СИЗ за научне дјелатности, а то ни други финансира. Зато је Институт предложио да Извршно вијеће СРЦГ финансира дјелатност у оном дијелу који финансијски није покривен ни са чије стране. Све док проблем не буде тако ријешен, Институт ће бити у перманентној финансијској кризи.

Стамбени проблеми Института веома су сложени. Институт има четири уговорена и дјелимично плаћена стана, али биће потребна за њихово довршење и добијање знатна додатна средства, јер СИЗ становања често повећава цијене овим становима. Институт толика додатна средства нема, нити их може добити преко СИЗ за научне дјелатности СРЦГ, па остаје само нада да се та средства добију са неке друге стране.

Институт има неријешених још десетак стамбених питања, па мора ићи у даљу набавку станова.

НАУЧНИ И СТРУЧНИ РАД

Научни радници Института су радили на сљедећим научноистраживачким темама и задацима:

1. — *Римске комуникације и насеља на територији Црне Горе*

На овој теми радио је мр Смаил Чекић. Мјесец дана провео је на научноистраживачком раду — ходолошком испитивању терена и сакупљању материјалних остатака из антике. Испитивао је римску трасу на релацији: Sallunto—Sendervo—Varis—Sallunto—Halata. Присутствовао је на два научна скупа посвећена старим културама.

2. — *Котор у XIII и XIV вијеку*

На овој теми радила је мр Марица Маловић. Дјело времена провела је на превођењу и систематизацији одлука Которског статута, као и на серији извора која доноси грађу из млетачког архива, јер се велики дио те грађе односи на наше приморске градове. Радила је у Которском архиву и након истраживања у том архиву систематизовала је и превела одабрану грађу. У

току минуле године изашла је из штампе Друга књига которских нотара, која обухвата 1329, 1332—1337. годину, па је добар дио времена посветила и систематизацији грађе коју ова књига доноси.

3. — Црна Гора и Албанија 1878—1908

На овој теми радио је др Новак Ражнатовић, виши научни сарадник.

Мјесец дана истраживао је у Архиву СРЦГ у Цетињу и за то време из Фонда Министарства иностраних дјела поцрпио и снимио одговарајући материјал за годишта 1888—1894. Истовремено је прегледао комплете „Гласа Црногорца“ и исписао потребни материјал закључно са годиштем 1900.

За монографију о Цетињу написао је одјељак „Цетињска митрополија и стварање црногорске државе“.

4. — Црна Гора 1852—1878

На овој теми радио је др Радоман Јовановић, научни сарадник.

Највећи дио времена провео је на писању рада. Рад није довео до краја, како је било планирано, јер је у међувремену ангажован на неким другим пословима, а имао је и здравствених и неких других проблема. Припремио је за штампу књигу „Црна Гора и велике силе 1856—1860“, а обавио је и неколико других послова: за монографију о Цетињу написао је текст о друштвено-политичком животу Цетиња 1852—1878. године, објавио је један чланак и два приказа у „Историјским записима“, написао четири јединице за Енциклопедију Југославије и др.

5. — Парламентаризам у Црној Гори 1905—1914

На овој теми радио је др Новица Ракочевић, научни савјетник.

Написао је увод, који се завршава изборима за прву Народну скупштину и доношењем устава 19. 12. 1905. године, карактером и значајем устава, те реаговањем црногорске универзитетске омладине у Београду 1906. поводом доношења устава. Припремао је за штампу рад „Црна Гора и Аустро-Угарска 1903—1914. године“. Извршио је низ других задатака: Радио је на пројекту „Положај Црногораца и других народа из Црне Горе у Албанији“, написао три текста за монографију о Цетињу, пет јединица за Енциклопедију Југославије, текст за Историју српског народа (књ. VI), чланак за јубиларни број Историјског часописа у Београду и др.

6. — Црногорска интелигенција 1918—1941

На овој теми радио је др Перко Војиновић. Радио је на уводном дијелу: истраживао основне изворе и литературу за пе-

риод до 1878. године. Из области свога истраживања написао је неколико радова: „Црногорска интелигенција према херцеговачком устанку 1882. године“, „Стварање и културно-политичко дјеловање интелигенције у Никшићу 1878—1918“, „Напредна и комунистичка интелигенција у културном и политичком животу Никшића 1918—1941“, „Марксово схватање интелигенције“, „Друштвено биће интелигенције“ (последња три рада су и објављена) и др.

7. — *Историја Савеза комуниста Црне Горе — период 1919—1941*

На овој теми радио је др Јован Бојовић, научни савјетник.

Бојовић је у ствари члан тима аутора који раде на историји Савеза комуниста Црне Горе. Сем тога, радио је и на бројним другим пословима: припремио је и предао у штампу књигу „Законик књаза Данила“ и припремио за штампу књигу „Писана дјелатност КПЈ у Црној Гори 1919—1936“, провео 20 дана на научно-истраживачком раду у Паризу, написао више чланака и рецензија, радио као члан радних тимова за историју СКЈ, радио у више комисија, редакција и пројеката и обављао дужност директора Института.

8. — *Титова ријеч Црној Гори*

На овој теми радио је др Радоје Пајовић, виши научни сарадник.

Дјело треба да обухвати међуратни, ратни и послератни период. Пајовић је задужен за ратни период, из кога је пронашао око 600 Титових писама, наредба, телеграма и других текстова који се односе на Црну Гору. То још није све, а ни ова пронађена документа нијесу припремљена за штампу, што је било условљено понајвећма сложенешћу тимског рада.

Радио је и на многим другим пословима: на пројектима „Историја Савеза комуниста Југославије и „Историја Савеза комуниста Црне Горе“, припремио за штампу „Изабране радове Блажа Јовановића“ (свој дио — ратни период), написао шест чланака и 10 јединица за Енциклопедију Југославије, учествовао у раду бројних редакција, савјета, комисија, округлих столова, научних скупова итд.

9. — *Организациони развој КПЈ у Црној Гори 1941—1945*

На овој теми радио је др Ђуро Вујовић, научни савјетник.

Извршио је архивска и друга истраживања, као и нека анкетирања, и направио кратак елаборат. Истовремено је почео и писање рада.

Радио је и на многим другим задацима: вршио дужност одговорног уредника „Историјских записа“, за монографију о Цетињу написао рад „Цетиње у народноослободилачкој борби“, написао или припремио за штампу неколико других чланака и учествовао у многим редакцијама, комисијама итд.

10. — Концентрациони логор Бар 1942—1943.

Руководилац ове теме је др Ђуро Вујовић, научни савјетник, а сарадник на теми Гојко Вукмановић, кустос музеја у Бару.

Ово је само једна од тема у оквиру пројекта „Затвори и логори у Црној Гори (1941—1945)“, којом је Институт дошао у могућност да конкурише тек почетком 1983. године. Извршена су истраживања у Архиву за раднички покрет Историјског института, у Архиву СРЦГ у Цетињу, а прегледана је траћа и у музејима и општинским одборима СУБНОР-а у Црној Гори. Обављена су и нека друга истраживања.

11. — Археолошки локалитети, архитектонски споменици и урбане цјелине у Црној Гори

Руководилац овог пројекта је др Јован Р. Бојовић, научни савјетник.

Пројекат је узет средином године и биће финансиран од стране Фонда за обнову и развој од посљедица катастрофалног земљотреса. За рад на овом пројекту формирана је и Редакција, као и тим који ће радити на прављењу алфаветара споменика, односно јединица која ће бити обрађена. Након тога приступиће се писању пројекта, што ће доћи на ред тек у 1983. години, а потом и непосредан рад на пројекту.

ТЕМЕ СПОЉНИХ САРАДНИКА

1. — Развој становништва Зетске равнице од најстаријих времена до 1971

На овој теми радио је др Павле Радусиновић, научни савјетник.

Прикупљао је и проучавао библиографске и архивске податке. Из области периодике извршио је консултацију већег броја гласила. Обилазио је и терен у циљу упознавања и доимања главних проблема, те постављања методолошких питања за њихово разјашњавање.

2. — Црна Гора и Италија 1862—1914

На овој теми радила је др Љиљана Алексић-Пејковић, научни савјетник.

Вршила је истраживања у Историјском институту у Титограду и у Централној библиотеци и Државном архиву на Цетињу. С обзиром на тешкоће око исписивања из штампе у Библиотеци на Цетињу као и једнократног радног времена у цетињским архивима, биће потребно још један до два мјесеца истраживачког рада у Цетињу. Посебно слиједи истраживачки рад у Риму.

3. — *Култура и просвјета у НОР-у Црне Горе 1941—1945*

На овој теми радио је др Зоран Лакић, научни савјетник. Истраживао је у Титограду, Београду и Цетињу, углавном архивску грађу. Трагао је за изворном литературом и радио на утврђивању која су лица била актери догађаја у вези с предметном темом.

4. — *Доњи Васојевићи 1878—1912*

На овој теми радио је др Миомир Дашкић, професор Наставничког факултета у Никшићу.

Средио је библиографију посебних издања и чланак који се односи на тему, пописао архивске фондове у Архиву СР Црне Горе и другим архивским јединицама у Цетињу, истражио црногорску политичку штампу и другу периодику.

5. — *Ћирилски рукописи у Зети — Црној Гори од почетка XIII до краја XV вијека*

На овој теми радио је мр Божидар Шекуларац, професор Основне школе у Мојковцу. Крајем године (1. XII 1982) прешао је на стални рад у Историјском институту.

Наставио је проучавање извора и литературе. Највећи дио времена провео је у Архиву Македоније у Скопљу, а затим је истраживао у архивима Дубровника, Котора и Цетиња.

6. — *Библиографија „Записа“ и „Историјских записа“*

На овој теми радио је Васо Јововић, виши библиотекар.

Радио је на појашњавању недовољно формулисаних чланака, прилога и др. Посебно је у анотацијама настојао да појасни библиографске јединице чија садржина из наслова није била довољно јасна (ситни прилози, објављена архивска грађа и др.).

АСИСТЕНТИ — ПРИПРАВНИЦИ

1. — Радослав Распоповић је највећи дио времена посветио спремању усменог матистарског испита „Међународно јавно право и међународни односи“. Написао је приказ на књигу др Г. Перазића „Скадарско језеро и ријека Бојана у међународном праву“. Похађао је курс италијанског језика и радио на неким текућим пословима Института.

2. — Сенка Бабовић је припремала испите на матистарским студијама. Положила је испит из историје Југославије. Написала је биљешке на књиге „Народна власт у Црној Гори 1941—1945“ и „Просвјетни и културни рад у Црној Гори 1918—1941“. Дио времена посветила је учењу енглеског језика. Прегледала је фонд Министарства просвјете НР Црне Горе за 1945. и 1946. на

Цетињу и фонд ПК КПЈ за Црну Гору до 1951. године у Архиву за раднички покрет Историјског института. Дио времена посветила је учењу.

8. — Милан Бајовић је радио на прикупљању архивске грађе и литературе за магистарски рад „Бијели терор у Црној Гори између два рата 1918—1941“. Неколико дана је провео на истраживању у Котору, Цетињу и Београду. Написао је приказе на књиге „Коријен, стабло, паветина“ Г. Николића и „Ватикан, Србија и југословенско питање 1914—1920“ Д. Живојиновића. Учио је њемачки језик.

4. — Вукајло Глушчевић је припремао испите за магистарске студије. Написао је научни пројект на магистарску тезу „Омладинске радне акције у Црној Гори у периоду обнове и изградње (1945—1952)“ и неколико приказа. Дио времена посветио је учењу енглеског и руског језика.

5. — Момчило Пејовић је редовно похађао постдипломске студије у Београду. Припремао је и полагао испите на крају II семестра и похађао почетни и средњи курс њемачког језика на Коларчевом универзитету.

IV

ОСТАЛЕ ЗНАЧАЈНИЈЕ ДЈЕЛАТНОСТИ У НАУЧНОМ СЕКТОРУ

Издавачка дјелатност

У току 1982. године Историјски институт је издао сљедеће:

- 1) Пет бројева „Историјских записа“ (2, 3, и 4 за 1980. и 1 и 2 за 1981);
- 2) Проф. др Јован Р. Бојовић: „Законик књаза Данила“.
- 3) Др Ђоко Д. Пејовић: „Просвјетни и културни рад у Црној Гори 1918—1941“.

Научни скупови и „округли столови“

У току 1982. године Историјски институт је организовао „округле столове“ поводом изласка из штампе сљедећих књига:

- 1) „Казивање Николе Ковачевића — Старог“, приређивач др Јован Р. Бојовић;
- 2) „Црна Гори у доба Петра I и Петра II“, аутор др Ђоко Д. Пејовић.

Сем тога, неколико научних радника је учествовало на научним скуповима који су држани ван Института, и то:

- 1) др Новица Ракочевић на симпозијуму „Своски дани Сретена Вукосављевића“ у Пријепољу са рефератом „Прилози економској историји Санџака у међуратном периоду“;

2) проф. др Јован Р. Бојовић на научном скупу „Никшић у предратном револуционарном покрету и у НОР-у“, одржаном у Никшићу 20—21. децембра 1982, са саопштењима: „Предуслови стварања класно-револуционарног покрета у Црној Гори“ и „Часопис“ Развршће, легални орган ПК КПЈ за Црну Гору“;

3) др Радоје Пајовић на истом научном скупу у Никшићу, са саопштењем „Четничтво у Никшићу 1941. године“;

4) Др Буро Вујовић на истом научном скупу у Никшићу, са саопштењем „Једна веза Никшића са Цетињем почетком 1943. године“;

5) Др Буро Вујовић на научном скупу „Изградња народне власти у 1942. години и Моша Пијаде“ у Загребу, са саопштењем: „Моша Пијаде у раду на стварању НОО и војнопозадинских органа власти у Црној Гори 1941—1942“;

6) др Перко Војиновић на научном скупу о херцеговачком устанку 1882. у Сарајеву, са саопштењем „Црногорска интелигенција према херцеговачком устанку 1882. године“.

V

АРХИВ ЗА РАДНИЧКИ ПОКРЕТ

Осим што су обављали редовне послове водили преписку и пружали услуге корисницима грађе, радници Архива за раднички покрет радили су и на следећим важнијим задацима:

— обрада фонда ПК КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак 1941—1945. и фонда ОК КПЈ Никшић, такође из ратног периода;

— израда предметне, географске и именичне картотеке;

— сређивање грађе ПК КПЈ за Црну Гору 1945—1948. и ЦК КП Црне Горе 1949—1950. године.

— Архив је снимио и већи број сјећања револуционара на међуратне и ратне догађаје, од којих су готово сва и скинута с траке и ауторизована.

VI

БИБЛИОТЕКА

У Библиотеци раде два радника. Библиотека не добија намјенска средства од СИЗ-а за науку, нити од СИЗ-а за културу за куповину књига, часописа и новина. Фонд Библиотеке се попуњава путем размјене, поклона и куповине.

У току 1982. године вршена је набавка књига, њихова обрада, сређивање депoa и услуживање читалаца. Извршена је и евиденција позајмљених књига. Вршена је међубиблиотечка размјена. Купљено је пет лимених ормара за чување раритетних издања и старијих листова.

VII

ОПШТА И РАЧУНОВОДСТВЕНО-КОМЕРЦИЈАЛНА СЛУЖБА

У току 1982. ове двије службе радиле су према утврђеном годишњем плану. Треба посебно напоменути да су припремале потребне информације, податке и материјале за сједнице Збора радника и Извршног одбора и израдиле нацрте и предлоге неколико самоуправних општинских аката, одлука и докумената. Обавиле су такође послове око периодичних обрачуна и извјештаја о раду Института, старале се о правилној примјени законских прописа и одлука самоуправних органа, водиле рачуна о правилном коришћењу, управљању и располагању друштвеним средствима, водиле прописане књиге и евиденције, рјешавале службену пошту, водиле рачуна о одржавању зграде и хигијене у њој и обављале многе друге послове.